

De vraag blijft interessant: wat is de optimale gebruiksduur van de koe? De superheffing heeft het afvoerbeleid nogal beïnvloed, dat blijkt uit een studie van dr. Johan van Arendonk, ing. Willem de Boer, beiden verbonden aan de vakgroep Vee fokkerij van de Landbouwniversiteit te Wageningen, en de daar stagelopende Wim van de Venne. De eisen werden hoger, de gebruiksduur van de gemiddelde koe veranderde nauwelijks.

Dr. ir. J. van Arendonk Ing. W. de Boer W. van de Venne

Het afvoerbeleid van melkkoeien onder de loep: superheffing schroefde eisen op

Het afvoerbeleid van melkkoeien vormt een belangrijk onderdeel van het management op een veehouderijbedrijf. Hierbij staan 2 vragen centraal. Op de eerste plaats moet het aantal dieren worden vastgesteld dat jaarlijks zal worden afgevoerd. Dit aantal is bepalend voor het aantal stuks jongvee dat aangehouden moet worden. Daarnaast staat de veehouder regelmatig voor de keuze welke koeien hij wil blijven melken en welke moeten worden afgevoerd.

Alhoewel het onderscheid niet in alle gevallen duidelijk is, wordt voor de redenen van afvoer een onderverdeling in gedwongen en vrijwillige afvoer gehanteerd. In beide gevallen is sprake van een economische beslissing van de veehouder. Bij gedwongen afvoer speelt de gezondheid of de konstitutie (uier, benen) van het dier een belangrijke rol in de beslissing. Bij vrijwillige afvoer is sprake van een beslissing van de veehouder welke voor het overgrote deel het gevolg is van onvoldoende produktie van de koe al dan niet in combinatie met vruchtbaarheid.

De jaarlijkse hoeveelheid vervanging staat in relatie tot de gemiddelde gebruiksduur van de koeien. Bij een veestapel met een vaste omvang neemt de gemiddelde gebruiksduur af wanneer het afvoerpercentage toeneemt. Bij een inkrimping van de veestapel als gevolg van de superheffing gaat deze relatie niet volledig meer op.

Het laatste uitgebreide onderzoek naar de gebruiksduur van melkkoeien in Nederland dateert van het begin van de zeventiger jaren. Sinds die tijd is er ondermeer door de introductie van de Holstein-Friesians het nodige veranderd. Dit vormde in kombi-

Konklusies

— *Het aantal afgevoerde koeien is na de invoering van de superheffing met een kwart toegenomen.*

— *In 1983 was de gemiddelde gebruiksduur van de melkkoeien 5 jaar en 10 maanden. De gemiddelde gebruiksduur is als gevolg van de superheffing nauwelijks afgenomen.*

— *Er bestaan erg grote verschillen in het afvoerpercentage tussen bedrijven.*

— *Mogelijkheden om de melkveehouders te ondersteunen bij het nemen van afvoerbeslissingen worden op dit moment onderzocht.*

Eerbied voor grijze haren is er zelden meer bij

natie met de invoering van de superheffing de aanleiding voor dit onderzoek naar de gemiddelde gebruiksduur en de redenen van afvoer van melkkoeien.

In het onderzoek is gebruik gemaakt van gegevens over de periode 1983 tot en met 1986 van 42 bedrijven die deelnamen aan de LEI-volgboekhouding. Deze bedrijven lagen verspreid over het hele land en hadden in 1983 gemiddeld 128 koeien. Op deze bedrijven wordt een uitvoerige registratie van het moment en de reden van afvoer bijgehouden.

Leeftijdsopbouw veestapel

In tabel 1 is de verandering in de

veestapelsamenstelling weergegeven voor een bedrijf met 100 gemiddeld aanwezige melkkoeien in 1983. Als gevolg van de superheffing is het aantal koeien in 1985 gedaald tot 95. In 1986 is dit verder gedaald tot 90. Deze aantallen hebben betrekking op een kalenderjaar. De daling van het aantal koeien heeft zich gedurende 1986 voortgezet, ondermeer als gevolg van een stijging van de produktie per koe. De verdeling van de koeien over de verschillende laktaties is als gevolg van de superheffing slechts weinig gewijzigd. Er treedt een lichte stijging op in het aantal vaarzen. De daling in het

aantal stuks jongvee is duidelijk later opgetreden dan de daling in het aantal melkkoeien. Dit heeft geleid tot een relatief hoog aantal vaarzen in 1985 en 1986.

Afvoerpercentage

Als maat voor de hoeveelheid afvoer is het afvoerpercentage gehanteerd. Hierbij wordt het aantal afgevoerde dieren uitgedrukt als percentage van het gemiddeld aantal aanwezige koeien. In 1983 werd gemiddeld 27 % van de koeien afgevoerd. Ongeveer

een kwart van deze koeien werd gedurende de eerste lijst afgevoerd, terwijl circa 10 % van de koeien bij afvoer ouder was dan 8 jaar. De leeftijd bij afvoer wordt dan ook wel aangeduid als de levensduur van de koeien. In 1983 was de levensduur van de koeien gemiddeld 5 jaar en 10 maanden, maar er traden aanzienlijke verschillen op tussen koeien.

Als gevolg van de superheffing is het afvoerpercentage toegenomen tot ruim 30 % in 1985 en 1986 (zie tabel 2). Dit betekent

	1983	1984	1985	1986
aantal melkkoeien	100	98	95	90
leeftijdverdeling:				
laktatie 1	26 %	25 %	27 %	29 %
2	22 %	21 %	20 %	22 %
3	16 %	18 %	18 %	15 %
4	13 %	13 %	13 %	13 %
laktatie 5 en hoger	23 %	23 %	22 %	21 %

Tabel 1 — Het gemiddeld aantal aanwezige melkkoeien en de leeftijdsverdeling voor een gemiddeld bedrijf met 100 melkkoeien in 1983

Tabel 2 — Het gemiddelde afvoerpercentage en de gemiddelde gebruiksduur (in jaren en maanden) van koeien in de periode 1983 tot 1986

	1983	1984	1985	1986
afvoerpercentage	27 %	34 %	33 %	36 %
gebruiksduur	5.10	5.7	5.7	5.7

Tabel 3 — Verdeling van de afgevoerde koeien over de verschillende redenen van afvoer voor en na invoering van de superheffing

reden	1983	'85-'86
produktie	24 %	35 %
vruchtbaarheid	25 %	24 %
uier	17 %	14 %
benen en klauwen	14 %	11 %
overige redenen	20 %	16 %

Tabel 4 — Het gemiddelde afvoerpercentage op de 20 % bedrijven met het laagste afvoerpercentage en de 20 % bedrijven met het hoogste afvoerpercentage

	1983	'85-'86
20 % laagste bedrijven	18 %	20 %
20 % hoogste bedrijven	33 %	45 %
verschil (hoog-laag)	15 %	25 %

dat gedurende 1985 en 1986 ruim een kwart meer koeien zijn uitgestoten dan in 1983 het geval was. De gemiddelde levensduur van de koeien was bij de hogere uitstoot echter slechts 3 maanden korter. Dit betekent dat jongere en oudere koeien in nagenoeg dezelfde mate het veld hebben moeten ruimen.

Redenen van afvoer

In 1983 vormden vruchtbaarheid en onvoldoende produktie de belangrijkste redenen van afvoer met elk een kwart van de totale afvoer (tabel 3). Problemen met de uier of mastitis en been- en klauwproblemen vormden elk circa 15 % van de gevallen de reden van afvoer met elk een kwart van de afvoer in dat jaar. Als gevolg van de superheffing is een duidelijke verschuiving in de afvoerredenen opgetreden. Relatief gezien is de afvoer ten gevolge van onvoldoende produktie toegenomen. De inkrimping van het aantal koeien heeft geleid tot een verhoging van de eisen die

met name aan de produktie van de dieren worden gesteld. In absolute termen gesproken is echter een toename in alle redenen van afvoer waarneembaar.

Verschil tussen bedrijven

De tot nu toe gepresenteerde resultaten hebben betrekking op de gemiddelde situatie op de onderzochte bedrijven. Er is verder ook aandacht besteed aan de verschillen die optreden tussen deze bedrijven. Deze bleken zowel voor als na de invoering van

Nederlands onderzoek gevonden. Het is daarom duidelijk dat de bedrijfsverschillen niet volledig aan de superheffing kunnen worden toegeschreven. Er blijken structurele verschillen tussen bedrijven te bestaan. Deze verschillen geven dan ook aan dat het management van grote invloed is op het afvoerpercentage en daarmee op de levensduur van de melkkoeien.

Gebruiksduur

Verschillende onderzoeken

Ook jonge koeien moesten vaker het veld ruimen

de superheffing erg groot te zijn. In tabel 4 is het afvoerpercentage weergegeven van de 20 % bedrijven met het laagste en de 20 % bedrijven met het hoogste afvoerpercentage. In 1983 werd op de 20 % laagste bedrijven gemiddeld 18 % van de koeien afgevoerd terwijl dit op de 20 % hoogste bedrijven 33 % was. Dit betekent voor een bedrijf van 100 koeien een verschil in afvoer van 15 koeien. Door de superheffing is dit verschil verder toegenomen tot 25.

De oorzaken voor deze grote bedrijfsverschillen zijn moeilijk aan te geven. Dergelijke grote verschillen werden ook in eerder

wijzen op de bedrijfseconomische betekenis van het afvoerbedrijf. Voor de ondersteuning van de veehouder bij het nemen van deze beslissingen is berekend welk afvoerpercentage onder normale omstandigheden nagestreefd moet worden (Vee-teelt, december 1986). Dit percentage vormt een combinatie van de hoeveelheid gedwongen en vrijwillige afvoer. De hoogte van het gewenste afvoerpercentage is daarom afhankelijk van de hoeveelheid gedwongen afvoer die optreedt. Onder de huidige omstandigheden wordt een afvoer van 25-30 % op jaarbasis wenselijk geacht. Dit cijfer geldt

zowel voor zwartbont als roodbont. Deze afvoerpercentages corresponderen met een gemiddelde levensduur van 5.6 tot 6 jaar. De als gevolg van de superheffing noodzakelijke inkrimping van de veestapel heeft geleid tot een hoger afvoerpercentage. Voor een verdere verlaging van het afvoerpercentage is het noodzakelijk dat de gedwongen afvoer als gevolg van gezondheidsproblemen en konstitutie wordt teruggedrongen. Hierbij dient gestreefd te worden naar

afvoerbeleid. De beslissingen tot inseminatie en die tot afvoer van een koe worden door een groot aantal factoren beïnvloed. Voor de ondersteuning van de veehouder bij het nemen van deze beslissingen zijn 2 kengetallen (inseminatiewaarde en gebruikswaarde) ontwikkeld waarin een belangrijk deel van deze factoren worden samengevat. Beide kengetallen zijn gebaseerd op het in de toekomst te verwachten rendement van een koe. Bij de berekening wordt ge-

Elk jaar weer de vraag van inseminatie en afvoer

een verruiming van de mogelijkheden om de relatief hoogproductieve dieren langer aan te houden. Als gevolg van het terugdringen van de gedwongen afvoer mag geen drastische verlaging van het afvoerpercentage verwacht worden omdat steeds de dieren die niet aan de eisen van de veehouder voldoen vrijwillig zullen worden afgevoerd. Wanneer de weerstand en de konstitutie van de dieren wordt verbeterd zullen de eisen die worden gesteld aan het produktienivo van de koeien verder toenemen. Als gevolg van de wisselwerking met de hoeveelheid vrijwillige vervanging treedt een toename op in het economisch belang van het terugdringen van gedwongen afvoer (Veeteelt, mei 1985).

Management

Inseminatiebeslissingen nemen een belangrijke plaats in in het

bruik gemaakt van de routinematig verzamelde melkcontrole- en inseminatiegegevens. Het kengetal inseminatiewaarde geeft een advies met betrekking tot het al dan niet insemineren van een koe. Daarnaast wordt de gebruikswaarde van een koe berekend als hulpmiddel bij het nemen van met name afvoerbeslissingen.

Deze kengetallen worden samen met de kwotummanager op dit moment door het NRS in samenwerking met de Landbouwniversiteit op een 60 bedrijven getest. Dit project zal duidelijk moeten maken of het mogelijk is veehouders, meer dan tot op heden het geval is, te ondersteunen bij het nemen van beslissingen met betrekking tot individuele koeien.

Dr. ir. J. van Arendonk
Ing. W. de Boer
W. van de Venne

De marges zijn klein geworden. Ook in het nieuwe jaar is er weinig ruimte voor aanpassingen. Toch blijft het zaak, ondanks beperkingen, de continuïteit van de dienstverlening te waarborgen, meent NRS-direkteur ir. Ebele Talstra.

ir. E. Talstra

NRS in 1988

We zijn met elkaar alweer een eindje over de drempel van 1988. We kregen veel goede wensen mee. Die zijn inmiddels op uw bedrijf en bij ons in het Veeteelhuis al beoordeeld op hun realiteitswaarde voor het melkveehouderijbedrijf en ons dienstverlenende bedrijf. De konklusie zal zijn dat er zoveel al als een vast gegeven moet worden beschouwd, dat het zaak zal worden de marge waarbinnen aanpassingen kunnen worden gepleegd, uiterst zinnig te benutten. Voor tenvallers lijkt eigenlijk helemaal geen ruimte over. Maar het is bekend: het lot helpt niet die zich zelf niet helpen.

Konkurrerende informatie

LEI-onderzoekers hebben de verwachting uitgesproken dat er tot het jaar 2000 een vorm van beheersing van de melkproductie zal blijven. Een bijzonder treurig vooruitzicht voor de melkveehouderij in ons land. Juist in ons land, waar in de laatste decennia zoveel is geïnvesteerd in de verbetering van de bedrijfsvoering, de veeverbetering en de infrastructuur.

Het betekent dat de afname van het aantal melkkoeien en de daarmee samenhangende activiteiten door onze veeverbeteringsorganisaties zal doorzetten. Daarnaast zal de melkveehouder onder de kwoteringsdruk trachten zijn inkomen op peil te houden door kostenbeheersing. De boer zal met meer nadruk afwegen welke informatie hij nodig heeft voor zijn bedrijfsvoering en selectie. Zijn organisaties in de veeverbetering zullen er alles aan moeten doen om met een efficiënte verzameling van de basisgegevens van stamboekregistratie, melkcontrole, k.i. en exterieur-klassificering en de snelle verwerking van die gegevens de gewenste informatie tegen zo laag mogelijke kosten aan te bieden.

De reorganisaties in de afgelopen jaren kunnen in dit kader al direct hun revenuen afwerpen in de verzameling van de basisge-

gevens. Voor het NRS en het RIS zal het zaak zijn om in de verwerking van die gegevens de aanwezige computer-apparatuur maximaal te benutten en daarbij de toegevoegde waarde: de passende kengetallen van de veehouders.

Deze drielidige activiteit, bestaande uit verzameling, verwerking en informatie, zal konkurrent blijken te zijn van overeenkomstige activiteiten in kleiner verband. Daarbij zal niet een eenmalige actie maar vooral de continuïteit van de dienstverlening voor ogen moeten blijven staan.

Nuchtere afweging

Dit betekent dat we ons moeten realiseren, dat er gewoonweg beperkingen zijn. Beperkingen die een tweeledig karakter hebben: tijd en geld.

De informatietechnische vervolmaking van de verwerking van de gegevens vraagt tijd. Ook al kan hier met geld wat worden gedaan, maar de kosten/batenanalyse moet ook hier wel in het oog worden gehouden. Dat mag de veehouder van zijn organisaties verwachten. Er is daarom in 1988 een nuchtere afweging nodig van de investeringen in de computers en programma's en de bruikbaarheid daarvan voor de bedrijven. Dat geldt ook voor het vinden van een passende financieringsstructuur. De studie van de beleidscommissie, die door het NRS-bestuur werd ingesteld, zal tot goede afspraken moeten leiden.

Spiegel en visitekaartje

Het jaar 1988 zal het eerste NRM-jaar worden. Een belangrijke spiegel voor onze veeverbetering. Waar staan we? De verwachtingen zijn uiteraard hoog gespannen. Daarom verwachten we ook veel buitenlandse in Utrecht op 17 en 18 juni a.s. om ons visitekaartje af te kunnen geven.

Talstra